

PUTINIŠKŲ BLIZGUČIŲ ATSPINDYS: INFORMACINIS KARAS PRIEŠ LIETUVOS ISTORIKUS

Informacinis karas, kuris vyksta prieš tikrus Lietuvos istorijos tragiškiausio laikotarpio tyrinėtojus įsibėgėjo ir jau atrodo labai keista, kad keletas eks-disidentų, tremtinių ar signatarų pirmiausia tapo šio informacinio karo aukomis. Kadangi tuos daug mačiusius žmones aš tikrai pažįstu ir gerbiu, būtent ši aplinkybė man neleidžia nutylėti ar tylomis apeiti šio nepelnytą aureolę užsidėjusio valdininko.

Tie mano minėti žmonės tapo nutylėjimų aukomis. Būtent aukomis, nes jų vardais ir nuopelnais manipuluojama siekiant išsaugoti valdišką kėdę žmogui, kuris per trisdešimt metų niekuo neprisidėjo prie lietuvių tautos, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų. Paklauskite, o kodėl būtinai turėtų prisidėti? Ir tikrai, ko gero rūpėjo kiti dalykai. Kaip prieš kelias dienas rašė buvęs VSD darbuotojas, tautinių bendrijų tarybos koordinatorius Imantas Melianas, aptikęs informaciją apie tai, kad Adas Jakubauskas pagerbtas Rusijos imperininkų apdovanojimus ir kaip teigia „bėgo mėnesiai ir metai, Adas intensyviai bendradarbiavo su skirtingomis politinėmis jėgomis, darė mokslinę karjerą, pretendavo į atsakingas pareigas, įėjo į Krymo totorių (kurių tėvynę vėl pavergė Rusija) vadovaujančias struktūras, bet vis nerado laiko atsikratyti gėdingų rusiškų blizgučių“. Necituosiu visų Imanto Meliano pastebėjimų apie Ado Jakubausko suartėjimą prieš 25 metus su antisemitine bei antieuropine politine jėga ar knygos bendraautorius iš Rusijos monarchistų bei šovinistų. Beje vienas pastarųjų, Stanislavas Duminas (atrodo net Heraldinės komisijos prie Rusijos prezidento V.Putino narys) 2011 m. suveikė Šv. Stanislovo III laipsnio ordiną „už ištikimą tarnystę Rusijos imperijos Rūmams, Tėvynei ir Rusų stačiatikių bažnyčiai“ arba kaip pats Adas Jakubauskas rašo: „už nuopelnus kultūrai“. Atvirai pasakius, iki vakar galvojau, kad šio monarchistų ir šovinistų „visuomeninio apdovanojimo“ nepriėmė, bet pasirodo klydau. Bet ir neišmetė po 2014 m. Krymo okupacijos, o kaip pats rašo „2015 m. gražino“. Na nieko nereiškiantis, nors ir viešai tuo metu neatsisakytas „apdovanojimas“, gulė šalia 2009 m. garbės rašto iš Rusijos Federacijos vyriausybės Tėvynainių reikalų komisijos, kurio kaip pats sako „negavo“. Bet dabar sakyčiau, kad tikrai nusipelnė. Dar 2014 m. gegužę buvo kažkoks laiškas Rusijos Tatarstano prezidentui prašant finansinės pagalbos jau po Krymo okupacijos ar sovietinio Krymo veikėjo B.Čoban-zadė vardo premija tą patį mėnesį... Bet tai praeitis, nors žinoma būtų logiška paklausti kur tada tie nuopelnai tiriant Birželio sukilimą, lietuvių tautos rezistenciją ar jų genocidą, už ką avansu jau dabar Adas Jakubauskas keliamas į padebesius ir kaip pats sakė Krymo totorių televizijai – „tapo garsiausiu žmogumi Lietuvoje“.

Bet grįžtame į dabartį. Dauguma Ado Jakubausko „pertvarkų“ arba paprastais žodžiais sakant – „psichologinis smurtas, bauginimas, mobingas“ (čia cituoju Centro darbuotojų laišką), prasidėjo jam pačiam atsirinkus ir į Centrą atsivedus keistus personažus, kurie sulaukė 74 metų amžiaus per savo garbų gyvenimą, kaip patys galite spėti, nieko nenuveikė istorijos tyrimo baruose. Vien todėl, kad jie su šiais tyrimais niekaip ir nebuvo susiję. Ką nuveikė kituose baruose, tai jau kita kalba. A.Jakubausko viešaisiais ryšiais rūpinasi Ignas Stankovičius, kuris 1991 m. gruodžio 19 d. Vyriausybės sprendimu buvo atleistas iš Krašto apsaugos ministerijos. Cituoju nutarimą: „įpareigoti KAM nedelsiant atleisti iš darbo (nesuteikus krašto apsaugos sistemoje kitų pareigų) neteisėtai Krašto apsaugos departamento direktoriaus pavaduotojo neteisėtai ėjusį Igną Stankovičių už aplaidumą darbe, nesirūpinimą krašto apsaugos sistemos materialine baze, būtiniais kareivių ir karininkų poreikiais“. Po metų kaip feniksas, šiek tiek po rinkimų naujam premjerui išbraukus žodelius „nesuteikus krašto apsaugos sistemoje kitų pareigų“, vėl sugrįžo, kol galiausiai ministras Linas Linkevičius galutinai atleido iš KAM Tarptautinių ir vidaus ryšių departamento direktoriaus pareigų. Kaip liudija tuo metu dirbęs generolas – už galimai nuslėptus Lietuvai siūstus kvietimus dalyvauti tarptautinėse misijose. Matyt turėjome pamiršti visa tai, nes Ado Jakubausko vardu dabar skelbiami sklandžiai I.Stankovičiaus skyriaus surašyti tekstai apie nepaprastai „giliai ariamus istorijos dirvonus“, pasipriešinimą netinkamiems istorijos tyrimams. Apie iš Europos Sąjungos einančią blogą įtaką, tai jau čia pats A.Jakubauskas pasakė Krymo totorių televizijai, niekas už liežuvio netempė.

Man iš tikrųjų neaišku kas realiai valdo Centrą, nes man atrodo, kad generalinio direktoriaus kėdėje yra įsikūrę mažiausiai trys sprendimų priėmėjai de fakto. Ir būtent šis triumviratas, be mažiausio nuopelno šio laikotarpio tyrimuose, be jokių išpuoselėtų tarptautinių ryšių, be jokių skrupulų ėmėsi bauginimo ir mobingo veiksmų prieš Genocido ir rezistencijos tyrimo departamente dirbusius istorikus. Nors aš pats šio departamento direktoriaus vietą palikau prieš dvylika metų, bet man puikiausiai žinomi ten dirbantys žmonės ir jų darbai. Jie ne vieną dešimtmetį sunkiai ir nuoširdžiai, nežiūrėdami atlygio, dirbo tyrimo darbą. Rašė knygas, straipsnius, dalyvavo tarptautinėse konferencijose, t.y. yra savo srities profesionalai. Kaip teigia patys istorikai: „mokė“ GRTD istorikus, kad pastarieji tiria ne tuos istorijos šaltinius, jei tuos, tai blogai tiria“. Pirmiausia buvo nutrauktas Vidos Komičienės atliekamas okupacijų žalos skaičiavimas, iš internetinės prieigos išimti KGB dokumentai, prie kurių buvo komentarai apie tikrus KGB agentus ir prirašytus KGB agentų slapyvardžiais padabintus žmones (o juk tai vienos svarbiausių KGB kompromitavimo technologijų atskleidimas, kuris vienu mostu buvo sunaikintas pasiūlant visiems norintiems susipažinti su tais dokumentais keliauti į archyvą, kuriame istorikų komentarų kaip tik ir nėra).

Prasidėjo atviras ir daugkartinis GRTD direktoriaus dr. Arūno Bubnio spaudimas palikti savo postą. O juk žmogus tiriamąjį darbą dirba daugiau kaip trisdešimt metų ir yra ko gero žinomiausias vokiečių okupacijos laikotarpio ir holokausto, Armijos Krajovos Lietuvoje istorijos tyrinėtojas, turintis geriausius ryšius su kolegomis Baltijos šalyse, Vokietijoje ir Lenkijoje. Nors buvo įrašytas į Nacionalinio susivienijimo rinkimų sąrašą, tačiau kaip matome besistengiantis iš šios situacijos išspausti kuo daugiau politinės naudos susivienijimas šį jų kandidato terorizavimą nutyli.

Kito humanitarinių mokslų daktaro Valdemaro Klumbio darbo svarstymas nukreiptas į jo neva kritišką straipsnį „Ar Lietuvai reikia istorikų?“, publikuotą LRT, nors pats istorikas yra ekspozicijos Homo sovieticus koncepcijos kūrėjas ir įgyvendintojas. Kaip man sakė pats Adas Jakubauskas – „istorikai buvo pervertinti“. Matyt turėjo galvoje tą „pervertinimą“, kai labiausia dirbusiems istorikams jie buvo sumažinti. Štai istorikei Mingailei Jurkutei, kuri sėdėjo JAV archyvuose ir išleido knygą apie J.Lukšą-Daumantą, vertinimas nuo „labai gerai“ pakeistas į „patenkinamai“. O už pasirodžiusį kritinį straipsnį apskritai ji buvo atleista, nors būtent 2021 metai yra paskelbti J.Lukšos-Daumanto metais. Matyt galvoja, kad užteks pastatyti paminklą ir sustabdyti tyrimai bus pamiršti. Tai tik dar kartą įrodo, kad Centrą užvaldžiusiai grupei istorija ir jos tyrimai nėra kiek nerūpi, nors ir kaip stengtūsi viešieji ryšininkai važinėdami ir melu rankiodami garbių pagyvenusių žmonių palaikymo Adui Jakubauskui parašus.

Aš jau nekalbu apie tą jovalą ir supriešinimą, darbuotojų kiršinimą kurį įnešė ši vadovybė į Centro darbą. Naujos pareigybės ir skyriai gimsta kaip grybai po lietaus, be analizės ir aptarimų dėl jų reikalingumo, neaptariant Centro tarybai, neskelbiant posėdžių protokolų. Centro, kuris visada pasižymėjo nuomonių įvairove, nes mokslininkai čia dirbo vieno tikslo vedami – tirti ir atskleisti tiesą. Aš pats galėjau ir galiu nesutikti su kokiomis nors jų išvadomis, bet būtens diskusijose ir gimsta tiesa. Bet tikrai ne dėl administracinio spaudimo ar diktato. Centro istorikai tyrė už laisvę kovojusių žmonių likimus patys atsidūrė persekiojamų žmonių vietoje. Cituoju jų raštą: „dalykinė ir administracinė LGGRTC vadovo nekompetencija, vengimas įsiklausyti į konstruktyvią kritiką, piktybiškas nenoras ieškoti išeities iš susidariusios situacijos Centre, sąmoningas konflikto eskalavimas ieškant ne sprendimų, o faktų, kurie dar labiau sumenkintų kreipimąsi pasirašiusių istorikų profesines kompetencijas bei jų asmenines savybes, skatina kelti prielaidą, kad Centro vadovui yra svarbus pats postas....“.

Bet visa nekompetencija užmaskuota melu ir nepagarba ne vieną dešimtmetį sunkų tiriamąjį darbą atlikusiems darbuotojams, mokslininkams. Maskavimui panaudojama ir pseudo-patriotinė retorika.

Kodėl „pseudo“? Todėl, kad A.Jakubauskas su savo atsivesta komanda (kurios vieną personažą aš paminėjau) užsiima tik viešaisiais ryšiais, o realius istorinius tyrimus ne tik devalvavo, bet ir realiai nutraukė. Kas jau pamiršo primenu dar kartą: po mobingo, psichologinio spaudimo, nutraukė okupacijos žalos skaičiavimo darbą, de facto nutraukė KGB dokumentų publikavimą su itin svarbiais istorikų komentarais interneto svetainėje, išmetė iš darbo darbuotojų profsąjungos (tarybos) narę ir J.Lukšos metais atsikratė šio rezistento veiklą užsienyje tyrusios ir apie tai knygą išleidusios istorikės M. Jurkutės. Be šios knygos ko gero ir nebūtume sužinoję slapčiausių pirmojo NATO desantininko biografijos aplinkybių bei dar vieno Juozo Lukšos slapyvardžio Prancūzijoje – Adomas Mickevičius.

Istorikų bendruomenei pasipriešinus spaudimui, vis dar darbo Centre nepaliko istorikai (kaip A.Bubnys), kurie turi didžiausią įdirbį vokiečių okupacijos ir rezistencijos tyrimuose bei plačiausius tarptautinius kontaktus. Kas lauktų Centro įgyvendinus A.Jakubausko šešėlinius planus iki galo – tai skilimas, stagnacija, rezignacija ir suirimas. Tai tikrai neatitinka Seimo narių lūkesčių. Žinau, kad dauguma iš jūsų susiduria su atviru spaudimu ir net grasinimais, siekiant priversti nedalyvauti balsavime. Tam iš tiesų reikalauja drąsos ir atsakomybės suvokimo. Siūlau palaikyti Seimo pirmininkės siūlymą atleisti Adą Jakubauską iš užimamų pareigų.

Arvydas Anušauskas